

МАЪНАВИЯТ – ТЕНГСИЗ БУНЁДКОР

Дейдиларки, инсон тоғлар ўсишини сезмайди. Лекин ҳар қандай фикрат соҳиби мамлакат, жамиятдаги ўзгаришу юксалишларни ақлу идрок кўзи ила кўра билади.

Соҳибқирон Амир Темур ўз “Тузуқлари” да буюк давлат барпо этиши ҳақида сўзларкан, “Энг баланд минора ҳам ердан кўтарилгай”, деган ҳикматни айтади. Шу маънода, улуг мақсад йўлига чиққан Ўзбекистон тараққиётнинг янги босқичига қадам қўйганини нафақат барчамиз қалбан, руҳан ҳис қилиб турибмиз, балки бу жараёнларда иштирок этяпмиз ҳам. Бугун мамлакатимиздаги кенг кўламли ислоҳотлар, янгиланишлар натижасида жамиятимиз ҳаёти, одамларнинг онгу тафаккури ўзгармоқда.

Президентимизнинг бу галги Му-рожаатномасидаги “Биз қадимий ва бой тарихимизни, айниқса, ғоят оғир шароитда илм-маърифат, инсон эркинлиги, халқ озодлиги, Ватанга, миллий кадриятларга меҳр ва садоқат ғояларини дадил кўтариб чиққан жадид боболаримиз фаолиятини янада чуқур ўрганишимиз лозим. Уларнинг улуг мақсадлар йўлидаги мардона кураши ва фидойилиги Янги Ўзбекистонни куришда барчамиз, аввало, ёшларимиз учун чинакам ибрат мактаби бўлиб хизмат қилиши зарур”, деган сўзлар барчамизни ҳам тўлқинлантирди, ҳам ўйлантирди.

Нега давлатимиз раҳбари бизни жадидларнинг ҳаёти ва ижодини чуқурроқ ўрганишга даъват этмоқда? Чунки жадидлар янги давр яратувчилари, фидойилари эди. Ҳар қанча қийинчилик ва мушқу-

лотларга қарамай, борини, керак бўлса, жонини тикиб, Ватан хурриятига эришиш йўлида чинакам шижоат билан мардона курашдилар. Инсон ҳақ-ҳуқуқларини ўзида ифода этган миллий конституция яратишга киришди. Илм-маърифат йўлида халқни укубат ва жаҳолат ботқоғидан олиб чиқиш учун янги усул мактаблари, театрлар, нашриётлар, миллатни уйғотишга чорловчи, маърифат сари етакловчи газета ва журналлар очдилар. Истеъдодли ёшларни Европанинг нуфузли университетларида ўқитишга интилдилар. Жамиятга янги озодлик ва маърифат руҳини олиб кирдилар. Миллатни унинг тараққиёти йўлида бирлаштиришга, ҳар бир қалбада Ватан учун фидойилик туйғусини камол топтиришга, миллий нафсониятни уйғотишга интилдилар.

(Давоми 3-саҳифада)

Жаҳолатга қарши маърифат

МОЗИЙДАН

БИР САҲИФА

Иккинчи мақола

Сиёсий инқилоб

Фарғоналик олим Нодирбек Хамаев “Ўзбекистонда Совет ҳокимиятига қарши қуролли ҳаракат ва ҳарбий матбуот” номли илмий мақола-сида яна бир муаллифни тилга олади. Бу С.Шур бўлиб, кизил армиянинг “Пролетарский мысл” газетаси 1920 йил 4 июлдаги сониди “Корни басмачество” ҳамда “Красная казарма” нашрининг 1923 йил 3-сониди “Борьба за красный Туркестан” номли мақолаларини эълон қилган. Бу мақолаларда муаллиф Фарғонадаги “босмачилик” ҳаракатини совет ҳокимияти айрим масъул шахсларининг ўз вазифасини суиистеъмол қилиши оқибати деб ёзган. Бу нима дегани? Шу ўринда бир мисол билан фикримизни қувватлантирсак.

Бу мустақиллигимизнинг дастлабки йилларида чоп этилган “Ўзбеклар” китобидаги “Хужжатгоҳлардан топилдиқлар” номли материалда учради. Эътибор қаратинг. Унда Скобелев (Фарғона, муал. изоҳи) вилоят депутатлари кенгаши томонидан 1918 йил 19 декабрда Тошкент шаҳар Халқ комиссарлари кенгаши номига юборилган телеграмма матнидан парча келтирилган. Шошилинономада шўро амалдорлари Андижон депутатлар кенгаши Андижон уезди хузурида ҳаракат қилаётган қароқчи тўдалар бошлиқларидан хат олишганини хавотир ила ёзади. Миллий озодлик учун курашга бел боғлаган фидойилар мактубида қуйидаги сўзлар битилган эди:

“Андижонлик товаришлар! Биз сизларга шуни маълум қиламизки, Сизлар Қўғай қишлоғига келгансизлар ва тинч аҳолининг уйларига ўт қўйгансизлар. Бекор бу ишни қилдингизлар, агар бундай иш яна бирор марта қайтарилса, у ҳолда сизларнинг станцияларингиз, заводу уйларингизга ҳам худди шундай ўт қўямиз. Агар сизлар урушишни хоҳласангиз биз билан урушингиз, халқ билан эмас. Биз барча тинч аҳолини хоҳ у ўрис бўлсин, хоҳ у яҳудий, хоҳ у арман бўлсин, хоҳ у сарт – барчаси баробар, деб ҳисоблаймиз. Кун бўйи пешона терини тўкиб ишлайдиган камбағал одамларга бундай зарарлар келтириш инсофдан эмас. Урушиш керак бўлса, сизлар билан мана биз урушамиз, тинч халқ эса сизлар билан ҳам, биз билан ҳам урушмайди. Агар сизлар халққа қарши урушни давом эттиравсангиз, у ҳолда 3 кун ичида Тошкентдан то бу ергача бирорта ҳам бутун нарсангиз қолмайди”.

(Давоми 4-саҳифада)

Дунё ва ўзбеклар

“ВАТАН МЕНИНГ ИЧИМДА!..”

Сан Франциско шаҳри марказидаги “Ўзбек миллий таомлари” ресторанига етиб келганимизда, биз ўзбек журналистлари шарафига уюштирган зиёфат учун барча нарса тахт эди. Қудрат Раҳимхўжаев бошчилигидаги Муҳаммадаюб, Нозимжон, Асроржон каби ўт-олов ўзбек йигитлар бизни сямимий кутиб олдилар. Яқинларини кўргандек, бағирларига босиб омонлашдилар. “Олисидаги ватанимиз ифорини, соғинчини келтирдигиз”, дея тавозе ила ҳурмат бажо келтирдилар. Аслида Ўз-

бекистон отлиғ жаннатмакон ўлкадан йироқда истикомат қилаётган бу одамларнинг ўзаро муносабатларида аллақандай соддалик сезилиб турарди, ҳозирги шу тобдаги байрамона кайфиятнинг ўзида ҳам алланечук майинлик зоҳир эди. Айниқса, шу чоғда, буларнинг қаршисида ўзим жони-жаҳоним, борлигим билан яхши кўрадиган Ўзбекистоним, қадимий давлатимнинг ҳидлари бир маъводай кўз ўнгимда гавдаланиб кетди.

(Давоми 7-саҳифада)

Президентимизнинг 2023 йил 16 январдаги “Одил судловга эришиш имкониятларини янада кенгайтириш ва судлар фаолияти самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони инсонга эътиборнинг, унинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилишининг ёрқин намунаси бўлди.

Фармонда “Янги Ўзбекистон – янги суд” тамойили доирасида аҳолининг одил судловга эришиш имкониятларини янада кенгайтириш суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилишни жадаллаштириш, соҳага илғор халқаро стандартларни жорий этиш кўзда тутилган. Шу мақсадда мазкур ҳужжатга мувофиқ, 2023-2026 йилларга мўлжалланган суд тизимини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқишнинг қисқа муддатли стратегияси тасдиқланди.

Ҳужжатга мувофиқ, одил судловни таъминлашга қаратилган бир қатор устувор вазифалар амалга оширилади. Хусусан, “Инсон кадри учун” ғояси асосида чинакам адолатли суд тизими шакллантирилиб, унинг фаолияти халқ манфаати ва инсон кадр-қимматини самарали ҳимоя қилишга йўналтирилади.

Адолатли суд қарорлари қабул қилинишига эришиш орқали халқнинг, шу жумладан, тадбиркорларнинг суд тизимига бўлган ишончи мустаҳкамланади. Энг муҳими, ҳар бир шахс суд ва судьялар сиймосида ўзининг ишончли ҳимоячисини кўришига эришиш лозим. Шунингдек, фуқаролар ҳамда тадбиркорларга ўз ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини судларда ҳимоя қила олиши учун барча имкониятлар яратилиб, суд ишларини юриштишда тортишув ва тарафларнинг тенглиги тамойиллари тўлақонли

иштирок этиш имкониятлари кенгайтирилади.

Фармондаги яна бир эътиборли масала шуки, судьяларнинг мустақиллиги ва дахлсизлиги кафолатлари кучайтирилиб, судга ҳурматсизлик қилиш ва суд ишига аралаштириш ҳолатларининг олдини олиш бўйича самарали механизмлар ишлаб чиқилади. Суд қарорларининг қатъий ижроси

ИНСОНГА ЭЪТИБОР УНИНГ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА НАМОЁН БЎЛАДИ

таъминланади, бу борада давлат органлари ва маҳаллий ҳокимликларнинг масъулияти оширилади. Судьялар ва суд ходимларида юксак муомала маданиятини шакл-

лари қонуний, асосли ва адолатли қабул қилинганлигини текширишнинг фуқароларга қулай ва содда-лаштирилган тартиби яратилиши эътирофга молик.

Айни пайтда бунинг учун қонун лойиҳаси ишлаб чиқилган. Янги қонун асосида туманлараро, туман, шаҳар судлари томонидан биринчи инстанцияда кўрилган ишларни вилоят ва унга тенглаштирилган судларда апелляция ёки кассация тартибида қайта кўриб чиқиш, вилоят ва унга тенглаштирилган судлар томонидан апелляция ёки кассация тартибида кўрилган ишларни мазкур судларда тафтиш

гарлик чораларини кучайтириш, шунингдек, суд ҳужжатларининг ижро этилишини таъминлашга қаратилган таъсирчан механизмларни жорий этиш, одил судловни амалга ошириш фаолиятига аралашганликка оид ҳар бир жиноят иши якуни бўйича жамоатчиликни оммавий ахборот воситалари орқали мажбурий равишда хабардор қилиш тартибини жорий этиш кўзда тутилган.

Қолаверса, судьяга нисбатан турар жой дахлсизлигига, ёзишмалар, телефон орқали сўзлашувлар ва бошқа сўзлашувлар, алоқа тармоқлари орқали узатиладиган

Қолаверса, судьяга нисбатан турар жой дахлсизлигига, ёзишмалар, телефон орқали сўзлашувлар ва бошқа сўзлашувлар, алоқа тармоқлари орқали узатиладиган почта, курьерлик жўнатмалари ва телеграф хабарларининг сир сақланишига бўлган ҳуқуқларни чекловчи, шунингдек, абонентлар ёки абонент қурилмалари ўртасидаги боғланишлар тўғрисидаги ахборотни олишдан иборат тезкор-қидирув тадбирларининг ўтказилишига фақат Бош прокурорнинг санкцияси асосида йўл қўйилади.

рўёбга чиқарилади. Судларнинг ҳолислигини амалда таъминлашга қаратилган қонунчилик такомиллаштирилади.

Судлар фаолияти тўлиқ рақамлаштирилади, сунъий интеллект технологиялари жорий этилади. Идоралараро электрон маълумот алмашинуви яхшиланади, суд мажлисларида масофадан туриб

лантириш орқали судга мурожаат қилган ҳар бир фуқаро ва тадбиркорда суддан, пировардида эса давлатдан розилик ҳиссини уйғотиш зарур.

Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Олий суди, Давлат хавфсизлик хизмати, Бош прокуратураси ва Адлия вазирлиги ҳамкорлигида жиноят ишлари бўйича суд қарор-

тартибида қайта кўриб чиқиш, вилоят ва унга тенглаштирилган судлар томонидан тафтиш тартибида кўрилган ишларни Олий суднинг судлов ҳайъатларида тафтиш тартибида қайта кўриб чиқиш, юқори инстанция судлари томонидан ишни янгидан кўриш учун қуйи судларга юбориш тартибини бекор қилиш ва уларга иш бўйича якуний қарор қабул қилиш масъулиятини юклаш тартиби яратилади.

Маълумки, судьяга ҳар қандай таъсир ёки босим ўтказиш одил судлов сифатига путур етказди. Бинобарин, юқоридаги фармонда судьяларнинг чинакам мустақиллигини таъминлаш мақсадида уларнинг ишига ҳар қандай аралашув қатъий жазоланиши, судьяларнинг хавотирсиз ишлаши давлат томонидан таъминланиши кайд этилди.

Шунга кўра, судга ҳурматсизлик қилиш ҳолатларини олдини олишнинг самарали механизмларини ишлаб чиқиш, бунинг учун маъмурий жавобгарлик чораларини кучайтириш ва жиноий жавобгарлик белгилаш, суд ишларини ҳал этишга аралашганлик ва суд ҳужжати-ни ижро этмаганлик учун жавоб-

почта, курьерлик жўнатмалари ва телеграф хабарларининг сир сақланишига бўлган ҳуқуқларни чекловчи, шунингдек, абонентлар ёки абонент қурилмалари ўртасидаги боғланишлар тўғрисидаги ахборотни олишдан иборат тезкор-қидирув тадбирларининг ўтказилишига фақат Бош прокурорнинг санкцияси асосида йўл қўйилади. Жисмоний ва юридик шахсларнинг процессуал характерга эга бўлмаган, ҳуқуқий тушунтириш бериш борасидаги масалалар бўйича мурожаатлари эса адлия органлари томонидан кўриб чиқилиши белгиланмоқда.

Бундан ташқари, одил судловни амалга оширишга кўмаклашиш бўйича ихтисослашган прокурорлар корпуси шакллантирилади. Янги ишлаб чиқилган 2023-2026 йилларга мўлжалланган суд тизимининг ахборот сиёсати концепцияси эса судлар томонидан амалга ошириладиган кенг кўламли ишларни жамоатчиликка етказилишини таъминлайди.

**Жамшид ХЎЖАМБЕРДИЕВ,
Жиноят ишлари бўйича
Фарғона шаҳар судининг
судьяси**

МОЗИЙДАН
БИР САҲИФА

(Боши 1-саҳифада)

Имзоловчилар: Мадаминбек, Эргаш кўрбоши, Холхўжа, Эшмат бойвачча, Маҳкамхўжа, Файёз махсум” (Ўз МДХ, ф-р. -25, 1-ёзув, 79-иш, 19-20-бет)”.
 Мана шўро ҳукумати амалдорларининг фитнасига, С. Шур юмшоқ қилиб айтган сунистеъмолчилигига мисол. Мўйсафид тарих ҳали яна қанча бундай сирларни бағрида асраб ётибди экан?.

Яна бир шахс - Валериан Куйбишев ҳақида кекса авлод яхши эслайди. Му-стақилликкача ҳатто унинг номини туман, колхоз, совхозларга қўйиб, улуғла-ганмиз. Рус инкилобчиси, шўроларнинг улкан сиёсий арбоби бўлиб тарихда қолган. Инкилобий ҳарбий кенгаш аъ-зоси сифатида Ўрта Осиёда қўшинлар-ни бошқарган. Аниқроғи Туркистон фронти 11-армияси инкилобий ҳарбий кенгаши аъзоси сифатида бошқарувда қатнашган. 1919-1920 йилларда Руси-янинг Туркистон масалалари комисси-яси раиси ўринбосари бўлган. Турки-стон ишлари бўйича махсус комиссия 1919 йил 8 октябрда ташкил этилган бў-либ, дастлаб унинг таркибига маҳаллий раҳбарлардан ҳеч ким киритилмаган. Мана унинг аъзолари таркиби: В.Бокий, Ф.Голошечкин, В.Куйбишев, Я.Руд-зутак, М.Фрунзе, Ш.Элиава. Шундан ҳам миллий озодликка қарши курашда Куйбишев қандай “фигура” бўлганини англаш мумкин. Бу “арбоб” нинг нима-лар қилгани ҳозирча бизга муҳим эмас. Тилга олинаётган муаммо бўйича айт-ган бир фикри муҳим. “Маънавий ҳаёт” журналининг 2019 йилги сонларидан бирида Азим Рўзиев муаллифлигидаги “Босқинчиликми, босмачилик?” номли мақола чоп этилган. Унда келтирили-шича, В.Куйбишев босмачилик ҳара-катини “шунчаки бандитлик деб қабул қилиш хато. Чунки у сиёсий инкилоб-дир” деган экан. Сиёсий инкилоб нима? Бу табиийки, эрки, озодлиги учун ку-раш, мустақилларнинг зулмига қарши кураш. Золимларнинг ўзи ҳақиқат ким томонида эканини яхши билишган. Би-роқ амал ва ихлос, ният тўғри келмаса қийин. Аввалбошдан тузум моҳияти, шакл-шамойили шу асосга қурилганди.

“Босмачи” сўзи қандай пайдо бўлган?

2000 йилда “Шарк” нашриёт матбаа концернида босилган Ўзбекистоннинг янги тарихи иккинчи китобида биз тил-га олаётган миллий озодлик ҳаракати даври ҳақида муҳим маълумотлар уч-райди. Жумладан, китобнинг 84-бетиде қизиқ бир маълумот узоқ вақт ўйлан-тириб келаётган саволимга жавоб бўлди. Бу “босмачи” атамасининг пайдо бўли-ши билан боғлиқ. Китобда 1918-1919 йилнинг ўрталаригача бўлган архив ҳужжатларида “босмачи” сўзи учрамас-лиги айтилган. Яъни Фарғонада миллий озодлик учун курашга киришганларга “разбойник”, “бандит”, “шайка” сўзла-

ри қўлланилган. Тарих шундай гувоҳ-лик берган. Бу фикрга қўшилиш мум-кин. Уни катта амалдор Куйбишевнинг юқорида келтирилган гапи ҳам тас-диқлайди. Акс ҳолда бу “жаноб” ҳам оғ-зини тўлдириб, “басмач” дейиши мум-кин эди. Биров уришармиди?! Унда бу тамга – “босмачи” қандай пайдо бўлди?

Китобдан давомини ўқиймиз. “1919 йилнинг ўрталаридан бошлаб совет вақтли матбуотида, кейинчалик эса ай-рим расмий ҳужжатларда “босмачи” иборасини қўллаш бошланган. “Босма-чи” ва “босмачилик” иборалари мил-лий озодлик ҳаракатининг моҳиятини пасайтириш, аждоқларимизнинг боль-шевиклар ҳукмронлигига қарши олиб борган қонли курашларини ҳаспўшлаш учун буюк давлатчи-шовинистлар то-монидан ўйлаб топилди ва “бандитлик”, “қароқчилик” сўзлари билан асоссиз равишда бир қаторга қўйилди. Комму-низм мафкурачилари ва уларнинг мад-дохлари ҳатто 1917 йилгача бўлган миллий озодлик ҳаракатларини ҳам қўп ҳолларда шу атама билан номладилар”. Ажабо. Мана, масала моҳияти қаерда. Бу шўроларнинг мафкуравий кўши-ни – матбуотнинг қонли террордан-да жирканч иши эди. Қаранг, матбуот ку-чини? Тиш-тирноқли кўшини қилолма-ган ишни қилди. Қон тўқмасдан озодлик деган муқаддас тушунча, туйғунинг “бўғзига” сўздан ясаган “ханжарини” суқди. Озодликнинг дуч келган жойи-га қайта-қайта санчди. Дилимизга кур-би етмади, тилимизга санчди. Дилимиз қон йиғласа-да, тилимиз жаллодларига қўшилиб бу сўзни айтиб келди. Бу жа-роҳатнинг битиши қийин бўлди. Бугун ҳам асоратлари яшаяпти.

Фрунзе ва истибдод

С.Шур айтган сунистеъмол сўзи бил-лан келиша олмадим. Ўрнига “зулм”, “мустабид”, “мустамлака” сўзларини қўйиб кўрдим. Нафрат бунинг сабаби эмасди. Тарихий воқелик менга шундан сўзлаётганди. Буни ҳам мустақиллар-нинг ўзидан эшитайлик.

1920 йилнинг боши. М.Фрунзе Фарғона фронти кўмондонлигига шо-шилинчнома йўллайди. Унда шундай дейилган: “Туркистон марвариди бўл-ган Фарғона икки йилдан ортиқроқ вақтдан бери қонли бир уруш майдони ҳолатидадир... Бу ердаги совет хоки-мияти илк тузилиш даврида рус ва ерли ишчи, деҳқон оммаларини ўзига тор-тиш ўрнига, меҳнаткаш халқни ўзидан узоклаштириш учун қўлидан келганча ҳаракат қилди. Ишлаб чиқаришнинг на-ционализация қилинишида фақат бур-жуазиянинг мулки эмас, балки ўртаҳол деҳқонларники ҳам тортиб олинди...Бу ерда ҳаракат қилган қизил аскар қисм-лари, инкилобни ҳимоя қилган баъзи раҳбарлар меҳнаткаш халқни истибдод воситаси сифатида тушунди. Босма-чилиқ ҳаракати деган бу ҳаракат шу

асосда вужудга келди. Босмачилар – од-дий қароқчилар эмас. Шунда уларни тез йўқ қилиш мумкин бўлар эди” (РГВА, ф.110, оп.3,д. 234, л. 4-5). Мисолни Ўз-бекистоннинг янги тарихи иккинчи ки-тобининг 90-91-бетларидан келтирдик.

Михаил Фрунзега ҳам мустақиллик-кача юртнинг тўридан, сўлим-сўлим масканларидан жой бергандик. Отдан тушмагандилар. Кейин ёрдамлашилди. Негаки “оқсоқол” шўро салтанати сиё-сати тарихимизга қон билан ёзилиши-да катта иш қилганди. Билмаганларга бироз эслатаман. Истиклолимизнинг таникли бу жаллоди 1919 йил 15 август-дан 1920 йил 10 сентябргача Туркистон фронтига кўмондон бўлади. 1919-1920 йилларда Туркистон комиссиясига аъзо этиб сайланган (юқорида ҳам маълумот келтирилган). 1920 йил 30 августдан 2 сентябргача Бухорони қонга ботиришда мислсиз ҳаракат қилади. Ҳозирча тадқиқ этаётган мавзумизга шу маълумотлар етарли. Қўли қон, ҳатто қон-қон-нигача шўроларга садоқат сингиган бу шахсга босмачини босмачи дейиш, ҳатто ундан-да баттар ҳақорат қилиш ҳеч гап эмасди. Аммо негадир масалага бошқача ёндашган. Назаримда аввало кўмондон сифатида мулоҳаза қилган. Нега қизил армияга бунчалар қаршилик қилишаётганини кўрган, билган. Қароқчи, босмачи бўлганида халқ эргаш-маслигини тушунган. Бежизга “шунда уларни тезда йўқ қилган бўлардик”, деб тан олмаган. Демак, бир тўда бандит бил-лан эмас, балки мустақиллар зулмидан жони халқумига келган, курашдан бо-шқасига чора қолмаганини тушунган, фақат шу йўл билан моли, дини, мамла-катини ҳимоя қилиши мумкин бўлган бутун бошли халқ билан савашаётган-ини англаган. Буни англаш учун катта ақл, фаросат ҳам керак эмасди, аслида.

Мадаминбекнинг Сафоновга мактуби

Яна бир тарихий ҳақиқат соядан чиқди. “Босмачи”. Бу сўз яна бош кўтарди. Ватан, озодлик, дин учун курашаётган-ларнинг қаттол душманлари ёнига кўзга кўринмайдиган, лекин захри ёмон рақиб қўшилди. Унга қарши қандай кураш-моқ керак? Милтиқ билан пешонасидан отиб бўлмаса, паншаха санчиб, хумори-дан чиқолмасанг. Курашса бўларкан. Ор-номус, ғурур енг шимарди. У қаттол душманни майдонга чорлади. Аслида сўзда айб нима қилсин. Гап унга шун-дай либос кийдирганларда. Ор кўзиса, ғурур қон билан тепса ёмон бўларкан, биродарлар.

Ҳақиқий босмачилар ким эканлиги-ни кўрсатиш учун аниқ фактлар билан шўроларнинг Фарғонадаги кўмондо-нига мактуб битилди. Ўзларининг ус-лубида эмас. Маданиятли, маърифатли халққа хос усулда. Биз тилга олаётган тарих китобининг 89-90 саҳифаларида

бу ҳақда келтириб ўтилган. Мадамин-бекнинг Фарғона фронти қўшинлари кўмондони М.Сафоновга 1919 йилнинг 11 мартада йўллаган бу мактуби Рос-сия давлат архивида (ф.28113, оп.1, д.1, л.1;ф.149. оп.1, д.51, л.53.) сақланаётган экан. Хўш, Мадаминбек нималарни ёз-ган деб ўйлайсиз?

Келинг, муҳим жойини биргаликда кўриб чиқамиз: “Туркистонда бўлса, яна қайтараман сизлар қиладиган иш йўқ ва бу ерда зўравонлик билан душ-манлар орттирасиз, холос... Сиз феде-рация тузилди деб эълон қилдингиз, сиз халқнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини эълон қилдингиз, шундай экан нега сиз уларни бизга бермайсиз? Ёки биз фақат мусулмон бўлганлиги-миз учунми? Бизга кўнглимиз тусаганча яшашга имкон беринг, майли, сиз эълон қилган шиорларга биз амал қиламиз, бизларга ўзимиз хоҳлагандек бошқарув усулини танлашга имкон беринг, ахир биз мусулмонлар кўпчилиқни таш-кил қиламиз-ку. Аммо зўравонлик қил-манг...”

“Босмачи” деган тамгага ҳамда тиш-тирноғигача қуролланган улкан кўшинга “зўравонлик қилманг”, “ўз тақ-диримизни ўзимиз белгилаш ҳуқуқини қайтаринг”, “ўзимиз хоҳлагандек бо-шқарув ҳуқуқини беринг”, “мусулмон бўлганимиз учун камситманг” каби кескир сўзлар кўшини жангга чиқди. Афсус бу кураш аввалбошданок шўро-ларнинг ғирромлиги, номардлиги, фитнакорлиги асосига қурилганди. Бу сўзлар “бошини” тик кўтариб, музаф-фарият байроғини баланд кўтариб, ғо-либ бўлди. Бироқ мағлуб ғолиб устидан ҳукм ўқиди. Шунақаси ҳам бўларкан.

Дарвоқе хатда кўрбоши қизил ар-мия жангчилари ва командирларининг босқинчилик тўдасига айлаганини ҳам ёзиб, “отряд бошлиқларининг битта-сидан 20 миллион сўмлик мол-мулк топилган, ҳақиқий большевик – ком-мунист босмачилар тўдаси бизнинг камбағал, ярим оч мусулмонларимиз-дан сўнгги кўрпа ва кигизларини ҳам тортиб олишди” дейди.

Мана сизга тарихий факт. Шўро-нинг битта отряд командири оддий халқни шунчалар таласа. Шундоқ ҳам очлик, ночорликдан зўрға нафас ола-ётган оддий халқнинг кўрпа ва кигизи-гача талайдиганлар қанақа тенглик, қа-нақа “изм” лардан гап очиши мумкин?. “Босмачи” сўзи ҳам улардан уялди, ор қилди. Яна ўша тарихий савол. Босмачи ким эди-ю, эркини, орини, номусини ҳи-моя қилган ким эди?

Тарих бундай ғирромликка чидай ол-мади. Саволга-да жавоб бермади. Ил-ма-тешик бағрига кўмиб кўя қолди.

Алижон САФАРОВ,
филология фанлари бўйича
фалсафа доктори, доцент

Ушбу мақола Олий Мажлис ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фондининг “Ёшларнинг маънавий-руҳий ва интеллектуал салоҳиятини ошириш” мавзусидаги давлат гранти асосида тайёрланди.

У ЭККАН НИҲОЛЛАР ЧИНОР БЎЛГАЙДИР

Раҳбарлик Оллоҳ азалдан қисматига ёзилган кишиларга насиб этади. Китобларда ўқиганим бор. Яратган бандаларини ишини тушириб қўядиган, уларнинг дарду ташвиши билан яшашига қодир кимсалар турли лавозимларга муносиб бўладилар. Оилада — Ота раҳбар. Энди ўша оиладаги барча катта-кичик аъзоларнинг муаммоларини ҳал этиши, эҳтиёжларини қондириши масаласи оила бошлиғи зиммасида. Айни шу раҳбарлик чегараларини кенгайтириб, ҳоким, президент даражасида ўйлайдиган бўлсак-чи! Бу халқ отаси, миллатнинг ўғли, эл фарзанди, деган тушунчаларни беради.

Вирус хавфи бутун ер юзига ташвиш солиб турган таҳликали, аммо синовли даврларни бошимиздан ўтказдик. Меҳр-оқибат, раҳм-шафқат, умрнинг бир тутамлиги тушунчаларини чуқурроқанглагандек бўлдик. Коронавирус қанча яхши инсонларни, салоҳиятли кадрларни бағримиздан шафқатсизларча юлиб кетди. Юраги жароҳат бўлмаган оилалар кам. Шундай кунларда узок йиллар Бухоро шаҳар ҳокими бўлиб фаолият юритган, вилоят ҳокими вазифасини бажарувчиси Карим Жамолович Камолов вафот этибдилар, деган ёлгон хабар тарқалган кунлар ишдан қайтаверсам, қўшним Насиббахон хомуш тортиб дарвозалари олдида чиқиб ўтирган экан. Саломлашиб сўрашиш одатимиз. Кетишга чоғланар эканман, соғлиғи, фарзандлари, невараларини сўраб қўйдим. Аёл йиғлаб юборди.

сносга тушиб йикитиладиган бўлди. Турмуш ўртоғим катта ўғлим билан Россияга ишлашга кетганлар. Кичигим Ойбек 7-8 синфларда ўқирди. Чорвага қизиқиши борлиги учун, ҳам рўзгорни бир жойига яраб қолар, деган мақсадда қўй олгандик. Бир тележка ўт дарвозамиз олдида она-бола киритиб ўтиргандик, беш олтига башанг кийинган раҳбарлар келиб қолишди. “Тез-тез кўтаринг, киритинг ўтингизни! Ҳоким келаяптилар, ҳоким келаяптилар!”, дўк-пўписа қила бошлашди. Шошилганимиздан фартукка ўзини кучидан ҳам ортиқ оғир юкни солиб кўтаришга мажбур бўлаётган боламни кўриб эзилиб кетдим. Ростданам ҳозир ҳоким келса,... нимадир деса...

Шу пайт, шахдам қадамлар билан баланд бўйли, нигоҳларида ҳам одамлар ташвиши кўриниб турган

—Ваалайкум ассалом! Катта йигит бўлинг. Исмингиз нима?—дедилар

—Камолов Ойбек,—жавоб берди ўғлим.

Эринмай суҳбат қилар эканлар, ўғлимнинг нечанчи синф ўқиши, қизиқишини сўраб олдилар. Атрофдаги шотирларга орада танбеҳ бериб ўтдилар. “Ёшгина бола, аёл киши олдиларингда юк кўтариб ўтирибди. Сенлар-чи?! Ёрдамлашсаларинг бўлмайми?! Бу фамилиядош экан мен билан, бир йигит бўлсин, спортчи бўлади”, дедилар ишонч билан. Отамми, акамми, яқин кишим фарзандим келажакка ишонч билдираётгандек йиғлаб юбордим. Фақат раҳмат, иншаоллоҳ, айтганингиз келсин, дедим. Бу киши Карим Жамолович Камолов, деди питирлаб юрганлардан бири. Шу-шу ўғлим Ойбекжонда ўзига ишонч ортди. Спортчи бўлди, элга танилди. Ўнлаб шогирдлари бор. Лекин ўша узок йиллар илгари Карим Камолов билдирган ишонч ўғлим ҳаётини ёруғ нурдек безатди. Дуодаман, тузалиб Бухорога қайтсинлар, илоҳим деб дуога қўл очдик.

Афсуски, ўлим ҳақ. 2020 йил 23 август ана шундай оддий, аммо одамлар қалбида ўчмас из қолдирган Карим Жамолович Камолов боқий дунёга рихлат қилдилар. Қўшним айтган воқеа сабаб мен у киши билан боғлиқ воқеани эсладим.

“Дилкушо” ёпик бозор янги реконструкция бўйича қуриладиган бўлиб кичик бир дўконимиз йикитилди. Ўша пайтларда мулк эгалари у идорадан, бунисига ёзаверишди. Албатта ҳамма ҳам кўйиб қолишни истамасди. Халқ оломон бўлса бошқариш кийин. Ҳар қандай вазиятда ҳам ўша пайтларда шаҳар ҳокими бўлиб ишлаб турган Карим Жамоловичга осон эмас эди. Ишлар изга

тушиб, қурилишлар бошланди. Биз ҳеч кимга мурожаат қилмаган эдик. Бир куни ҳеч бўлмаса дўконимиз ўрнига ер берарми, деган ниятда шаҳар ҳокимлигига бордик. Ҳоким фақат кечкурун кабинетга келадилар деган гапни биз ҳам эшитгандик. Бирор соат кутганимиздан сўнг, ёрдамчилари чиқиб, ҳоким қабул қилмасликларини айтди. Турмуш ўртоғим инсулт бўлганлари боис тез асабийлашадилар. Қарасам, аҳволлари яхши эмас. “Бизни қабул қиладилар. Кимлигимизни айтсангиз бўлди”, дедимда блокнотимдан варақ йиртиб олиб Камолов Ҳасан Жамолович, деб ёздим. (Ҳокимга қариндош эмасмиз, лекин фамилия ва оталарининг исми ҳам бир хиллиги тасодиф.) Олиб бориб кўрсатинг. Қабул қилмасалар, кетамиз, дедим. Зум ўтмай ёрдамчи қайтиб чиқди. Ҳоким бобони ҳамма оғайнилари танирдим, сизни танимас эканманда, ака, деди. Турмуш ўртоғим гап нимадалигини англаб қулиб қўйдилар.

Ҳоким Карим Жамолович чинакамига бизни ўз яқинидек кутиб олди. Менинг журналистлигим учун тез танидилар, десам, турмуш ўртоғимнинг аҳволларига ҳам бефарқ қарамадилар. Бизнинг муаммони тинглаб, қонуний ижобий, жойнинг ўзида ҳал қилиб бердилар. 13 квадрат метр жойингиз кичкинаку, 7 квадрат метр компенсацияси учун қўшиб беринг”, деб топшириқ бердилар. Бирор ёрдам керак бўлса, бемалол келинг, биз бегона эмасмиз, деб қулиб қўйдилар. Ҳоким ҳузуридан эр-хотин иккаламиз ҳам кўзимизда ёш билан чиққан эдик.

Яхши инсонлар номи яхшилик билан эгизак ҳолда хотирланади, деганлари шу бўлса керак. Жонкуяр ва фидойи инсон, миллатнинг чин фарзанди Карим Жамолович Камоловнинг сўнг манзиллари Жаннат ул бақодан бўлсин! Бу у киши яхшилик қилган ҳар бир бухоролик қалбидан кечаётган дуодир. Шоир айтганидек,

*У эккан ниҳоллар
чинор бўлгайдир,
Набиралар ҳали топшиар
камол!*

Улар рафторига қараб айтгаймиз:
Карим Жамол келаяпти, Карим Жамол!

Мохира ШАКАРОВА.
Бухоро

Ҳоким фақат кечкурун кабинетга келадилар деган гапни биз ҳам эшитгандик. Бирор соат кутганимиздан сўнг, ёрдамчилари чиқиб, ҳоким қабул қилмасликларини айтди. Турмуш ўртоғим инсулт бўлганлари боис тез асабийлашадилар. Қарасам, аҳволлари яхши эмас. “Бизни қабул қиладилар. Кимлигимизни айтсангиз бўлди”, дедимда блокнотимдан варақ йиртиб олиб Камолов Ҳасан Жамолович, деб ёздим. (Ҳокимга қариндош эмасмиз, лекин фамилия ва оталарининг исми ҳам бир хиллиги тасодиф.) Олиб бориб кўрсатинг. Қабул қилмасалар, кетамиз, дедим.

—Ҳозир ўғлим Ойбекжон иш-хонасидан хафа бўлиб қайтди. Айтишга тилим бормайди. Ҳоким бобо (бизда ҳурмат юзасидан шундай дейишади) ўтиб қолибдиларми?—деди яқин одами вафот этган кишидек, кўз ёшларини тиёлмай. Бу ёлгон хабарлигини айтдим. Насиббахон эса анча йиллар илгари бўлган воқеани эслади.

Ўша пайтларда аэропортга кетадиган катта йўл ёқасидаги ховлилар

киши келиб қўлимдан фартукни олиб ўтни сола бошладилар. Беш минут илгари гердаиб кибр тўнини кийиб ўтирганлар баравар у кишининг қўлига ёпишди. “Беринг ҳоким бобо, беринг,” дейишарди улар. Бир зумда ҳамманинг юрагида силайи раҳм пайдо бўлди.

Қорамағиздан келган Ойбекжон икки ёноғи қип-қизил.

—Ассалому алейкум,—деди дедил.

“ОЛТИН” КЎЙЛАК СИНДРОМИ

ёхуд пул топиш учун инсофдан кечиш шартми?

Бир вақтлар ижтимоий тармоқларда ҳиндистонлик магнатлардан бири ўзининг тузилган кунига тўрт килограмм тош босадиган олтин кўйлак тиктиргани ҳақида ўқиб, таажжубга тушгандим. Шу кўйлакнинг пулига юзлаб қашшоқларнинг қорнини тўйдирса бўларди-да.

Буни қарангки, орадан ҳеч қанча вақт ўтмай бизда ҳам пулдан либос кийганлар пайдо бўлди - “янги” бойлар янгича удумларни ўйлаб топишмоқда.

Тўғри, бозор иқтисодиёти, пул топиш учун жуда қулай бир даврда яшаймиз. Калавасини топганлар оддий нарсалардан ҳам “бизнес” ясаб, тезда бойиб кетяпти. Бу яхши, албатта. Лекин пулнинг ортидан қувиб, виждонни бой бермаяпмизми? Ҳаромни ҳам “бизнес”, деяётганимизга қараганда иймонни-да пуллашга тайёрдекмиз.

Узоққа бормаймиз, кўчага чиқинг, ҳар қадамда дорихона. Хўш,

бизда нега дорихона бунча кўп, биласизми? Сабаби дори “бизнес”и ҳозир катта фойда келтиряпти. Бу оддий бизнес эмас, балки инсон саломатлиги, ҳаёти устига қурилган жуда жирканч тижорат. Шифохонага борасиз, шифокор тайинли текширувларсиз бир қопга сиғадиган дори ёзади. “Меҳрибон”лик қилиб бу дориларни қайси дорихонадан топиш мумкинлигини ҳам айтади. Таниш вазият, шундайми? Энг қизиғи, бу дорилар пистончи фирманики бўлиб, шифокор сотилган ҳар бир дори учун “гонарар” олади. Вазият шу даражага етиб бордики, бугун аксарият шифокорлар бу кўшимча “биз-

нес”ини яширмай қўйди. Халқ эса иложсиз. Иситмаси чикса, ўзингдан чикқан балога.., деб яна ўша дўхтирга мурожаат қилишга мажбур. Уларнинг ўрнида сиз бўлганингизда бу имкониятдан фойдаланмаган бўлармидингиз? Ишончим комилки, ҳолис жавоб берганларнинг юздан биригина “Йўқ, ойлигимга қаноат қилиб яшардим”, дея қатъий жавоб беради. Бошқалар аллақачон ҳаёлда ҳали қилмаган қилмишини оқлаш йўллари излай бошлади.

Касалхона қурган беморнинг юзига эмас, чўнтагига қараб муомала қилиши, меҳмонхона қурган унда ишрат учун шароит яратиши, корхона очган ишчиларга меҳнатига яраша ҳақ тўламаслиги, оддий дўкон очган ҳам савдо маданиятига амал қилмаслиги нормал ҳолатга айланиб улгурди. Пул топса бўладиган соҳа борки, унда қаллоблик, фирибгар-

лик муҳити ҳукмрон. Бизнес шунақа бўладими?

Танишим айтиб қолди, “Тадбиркорлик билан шуғулланишга қарор қилдим. Лекин қайси ишни суриштирмай, тизимни, халқни алдамасдан фойда қилиш қийин экан. Дўкон очсанг, солиқдан қочиш учун чек бермаслигинг керак, ошхона очсанг масаллиқлар сифатига кўз юмасан ё хизмат ҳақини оширасан. Ўйлаб-ўйлаб новвойхона очдим. Фойдаси камроқ бўса-да, ҳалол пул топяпман”.

Ҳиндистонлик олтин кўйлак соҳибига келсак, излаб билдим, у мухтожларга ёрдам берувчи ҳомий сифатида ҳам таниқли экан. Унинг либосига эмас, яхши амалига тақлид қилинса, бўларди. Аслида, бу масалада биз бошқа халқларга ўрнак бўлишимиз керак.

Асқар БАРОТОВ.

Интилиш

ОБОДЛИК ЙЎЛЛАРДАН БОШЛАНАДИ

Бекобод туманига қарашли умумфойдаланувдаги автомобил йўллари жами 398 км ни ташкил этади. Шундан давлат аҳамиятидаги автомобил йўллари 88 км, маҳаллий аҳамиятдаги автомобил йўллари 310 км дан иборат.

Бекобод ТЙФУК томонидан туман ҳудудида бажарилган пудрат ишлари жами 14,854 км бўлиб, шундан 11,647 км га асфалт бетон, 2,781 км га шағал, 0,426 км лик ҳудудига цементобетон қопламалари ётқизилди. Ана шу ишлар учун 4 миллиард 978 миллион, 577 минг сўм маблағ сарф қилинди.

Айтиш жоизки, йил давомида “Обод қишлоқ” дастурига мувофиқ ички хўжалик йўлларида катта ҳажмдаги таъмирлаш ишлари қилинди. Чунончи, “Фарҳод” МФЙ ҳудудида жами 4,007 км

лик масофанинг 3,422 км лик қисми асфалт қилинган бўлса, 0,080 км лик қисмига шағал ётқизилди, 0,505 км лик ҳудудга цементобетон ётқизилди. Жами 1 млрд 692 миллион сўм маблағ сарф қилинди.

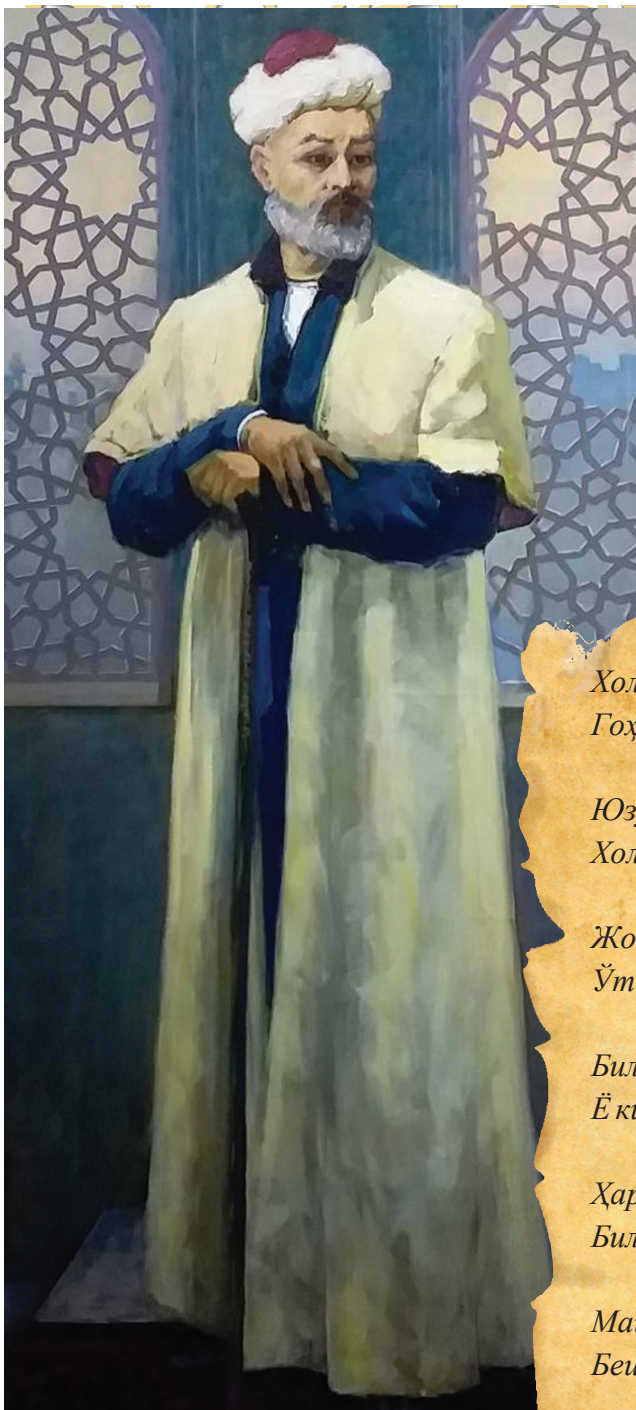
Булардан ташқари “Бунёдкор” МФЙ ҳудудида 3,723 км лик йўлнинг 1,560 км лик қисми асфалт қилинган бўлса, 2,163 км лик қисмига цементобетон ётқизилди.

Ўтган 2022 йилда “Очиқ бюджет” ва “Менинг йўлим” танловлари асосида ҳам қатор ободончи-

лик ишлари амалга оширилди. “Опен бюджет” танлови асосида 3,20 км лик ҳудудда 1072, 806 миллион сўмлик ишлар бажарилган бўлса “Менинг йўлим” танлови асосида жами 1,205 км лик ҳудудда 396,161 миллион сўмлик таъмирлаш ишлари амалга оширилди.

2023 йилда ҳам корхона ишчи хизматчилари олдида долзарб вазифалар қўйилган. Асосий мақсад “Инсонга эътибор ва сифатли таълим” йилида ободончиликка, инсон омилига бундан кўпроқ эътибор қаратиб борилаверади. Зотан, ободлик ҳамиша йўллардан бошланади десак, айна ҳақиқатдир.

Баҳром ҲУСАНОВ,
Бекобод тумани йўллардан фойдаланиш
унитар корхонаси
директори.

“МАШШОТАЙИ ҚАЗО БЕЗАМИШ ХОЛУ ХАТТИНИ...”

(Бир ғазал шарҳи)

ЛУҒАТ

1. Хат – лаб устидаги майин туклар
2. Гулъузор – гул юзли
3. Ғубор – чанг; бир нав хат
4. Сафҳа – саҳифа
5. Малоҳат – истарали
6. Ўчук шарор – ўчган шуъла
7. Машшота – пардозловчи

НАСРИЙ БАЁН:

1. Холу хаттингни кўп ўйлаганим учун, эй гул юзли сарвиқоматим, кўзимга гоҳ хол тушади, гоҳ ғубор.
2. Юзингдаги хол саҳифага қора сиёҳ томгани кабидир, шу тўғри эканки, холинг малоҳати қора рангда бор.
3. Жонимни ўртаган юзу холингни билмасанг, уни оловнинг шуъласидаги ўчган шарор – учиб юрган қурум деб гумон қил.
4. Билмайман – кўнглинда холингни хаёл қиласанми ёки кипригинг тиканларини қувватли, устун айлайсанми!
5. Ёри шўх ва холдор бўлган кишиларгина кўнглим хар дам ҳалок ва кўзим йўлида қора бўлишини биллади.
6. Тақдир пардозловчиси хол ва хаттингни безабди, ихтиёримни йўқотишда менинг ихтиёрим борми?
7. Мискин Навоий лабинг холини кўрса, жон беради, унинг бу ҳолатига бир бора боқсанг не бўлади, эй нигор!

*Холу хатинг хаёлидин, эй сарви гулъузор,
Гоҳе кўзумга хол тушунтур, гаҳе ғубор.*

*Юзунгда хол сафҳада томган киби қаро,
Холинг малоҳати туз эрурким, қарода бор.*

*Жонимни ўртаган юзу холингни билмасанг,
Ўт шуъласида айла гумон бир ўчук шарор.*

*Билман кўнгулда холларингнинг хаёлидур,
Ё кирпинг тиканларин айлабсен устувор?*

*Хар дам кўнгул ҳалоку кўзум тийра бўлмагин
Билгай бировки, ёри эрур шўху холдор.*

*Машшотайи қазо безамиш холу хаттини,
Беихтиёрлиқда манга борму ихтиёр?*

*Мискин Навоий холи лабинг кўрса жон берур,
Боқсанг не бўлди сурати ҳолига, эй нигор.*

Ушбу ғазалнинг миллий мусиқамизда ҳам ўзига хос ўрни бор. Маишхур ҳофизларимиз “Шашмақом” туркумидаги “Сарахбори Дугоҳ” ҳамда Хоразм мақоми туркумидаги “Сегоҳи Хоразм” куйларини айнан ушбу ғазал матни асосида ижро этишади. Айниқса, Комилжон Отаниёзов ижро этган ашула туфайли мазкур ғазал халқимизнинг кўнгил мулкига айланиб улгурган.

Ғазал матлаби Навоий меросидаги энг машхур шохбайтлардан, десак адашмаган бўламиз. Биринчи мисрада маҳбубанинг хусну жамоли васф этилган бўлса, иккинчи мисрада ошиқнинг интизорликдаги ҳолати тасвири орқали бу ғўзалликнинг нақадар тенгсиз эканига билвосита ишора қилинган. Шоир кундалик ҳаётда учраб турадиган ходисалар ёрдамида жонли, ҳаётини лавҳа чиқиб, сўзнинг таъсирчанлигини яна-

да оширган. Биламизки, бир нуктага киприк қоқмасдан тикилавериш оқибатида кўзда қора ё қизил рангдаги доғлар – хол пайдо бўлиши ёхуд кўзда парда пайдо бўлиши мумкин. Навоий ана шу ҳолатга ишора қилиб, сарвиқомат гулъюзининг юзидаги кичик қора хол ҳамда хатт – янги майса урган, кўринар-кўринмас тукларнинг хаёлидан ҳайратланиб қолгани боис кўзида ўша хол ва хатни эслатувчи иллат пайдо бўлишига ишора қилиб ёзади:

*Холу хатинг хаёлидин,
эй сарви гулъузор,
Гоҳе кўзумга хол тушунтур,
гаҳе ғубор.*

Ғуборнинг бошқа маъноси ҳам бор: араб алифбосида сирли ёзишмаларга мўлжалланган махсус бир нав хат борки, чанг-ғуборга шаклан ўхшашгани учун уни ҳам ғубор хати деб айтишади. Бундай хатни ўқиш ҳаммининг ҳам кўлидан келавермаган. Ёрнинг чехрасидаги хат ҳам ғў-

залликнинг синоати битилган сирли бир хат каби ошиқнинг хаёлини ўғирлаб, кўзига парда тутмиш.

Иккинчи байтда ҳам табиий ўхшатишлар қўлланилганига гувоҳ бўламиз. Дастлаб ғўзал чехрага зийнат берувчи қора хол оппоқ қоғоз устига томган сиёҳга ўхшатилади. Шоир ушбу анъанавий ташбихни ривожлантириб, холнинг малоҳатини қора туз каби тотли ва барча дардга дармон бўладиган хосиятли эканига урғу беради. Кундалик ҳаётда биз асосан ош тузини кўрганмиз ва истеъмол қиламиз. Аммо Хундукуш тоғларида қора туз ҳам мавжуд бўлиб, ундан сиёҳ ранги олиш баробарида, тиббиётда ҳам кенг фойдаланишади. Шоир қора тузнинг ушбу жиҳатларига бадий зийнат бериб, маҳбубанинг тузли-тотли хусни, кўнгилларга ором бағишловчи малоҳатини янада ёрқинроқ ифодалаш учун мазкур ташбихдан маҳорат билан фойдаланган:

*Юзунгда хол сафҳада
томган киби қаро,
Холинг малоҳати туз
эрурким, қарода бор.*

Кейинги байтлар ҳам маҳбуба холининг васфига бағишланган бўлиб, хар бир байтда Ёр жамоли ва унга ошуфта ошиқнинг дил изтироблари алоҳида тарзу тароват, латиф ва нозик ташбихларда куйланган. Ғазалда мураккаб иборалар, сўз ўйини ёхуд кочириқлар деярли йўқ. Шоир содда ва равон усулда ошиқнинг айрилиқда кўнглидан кечган ҳиссиётларини ҳасратли оҳангда баён этган. Айниқса, мактаъда ишқ туфайли инон-ихтиёрини кўлдан бой берган ошиқнинг муддаоси равшан баён этилган:

*Мискин Навоий холи лабинг
кўрса жон берур,
Боқсанг не бўлди сурати
ҳолига, эй нигор.*

Олимжон ДАВЛАТОВ